

ПЕРЕПЛЕЛИСЯ ДВІ ДОЛІ. ЧИ Ж РОЗІЙШЛИСЯ?

Вперше стежки життя Євгена Гребінки і Тараса Шевченка переплелися в червні 1835 року. Спочатку про Тараса розповів Євгену Павловичу, який став уже визнаним майстром слова, художник з України Іван Сошенко.

— Євгене, чи немає в тебе «Енеїди» Котляревського? — запитав одного літнього дня.

— Ти що, не читав ще її?

— Та читав, і не раз. Але на цей раз не для себе прошу — для земляка одного — Тараса Шевченка.

І розповів про нічну зустріч у Літньому саду, де Тарас малював при блідому світлі петербурзької білої ночі скульптури.

— Таланом доля хлопця не обійшла, а іншим дуже обділила. Кріпак він Енгельгардтів, вчиться малярства у Ширяєва.

Сошенко розповів про талановитого і нещасного кріпака дуже схвилювала Гребінку:

— Треба чимось допомогти, не гинути ж таланту!

Наступної середи — дня, коли в Гребінки традиційно збиралися гості, Іван Сошенко привів і Шевченка. На вигляд йому було літ 17—18, але, як виявилось згодом, Тарас всього на два роки був молодший від 23-річного Гребінки. На прощання того вечора попросив Шевченка у господаря почитати його байки і що-небудь Гоголя, про якого говорили. З тих пір він на квартирі Гребінки був бажаним гостем, приносив свої малюнки, знайомився з відомими людьми, в яких росла надія влаштувати його в Академію мистецтв.

Через деякий час через піратинця В. І. Григоровича, який працював конференц-секретарем Академії, друзям Шевченка вдалося влаштувати майбутнього художника до Академії. Почала зароджуватись ідея викупу хлопця з кріпацтва. Про Шевченка Гребінка вже не раз заговорив мову з В. А. Жуковським.

Доля ж готувала нову несподіванку. Одного разу Тарас приніс до Гребінки кілька малюнків. Коли

розглядали їх, випав клаптик сніжного паперу з оорваними краями. Євген Павлович почав читати написане на ньому:

Рече та сонне Дніпр широкий,

Сердитий вітер завива,
Додолю верби гне високі,
Горами хвилі підійма...

— Чиє це? — схопився з-за столу.

— Моє, — зніяковів Тарас. — Оце, і вдома є де-що.

— Поїхали до тебе — вже крокував до дверей Гребінка.

До 175-річчя з дня народження Є. П. Гребінки

Так вперше виявилася ще одна грань Шевченкового таланту, яка схвилювала всіх його друзів, примусила подивитися на хлопця зовсім іншими очима, а в Гребінки народила думку видати його вірші.

30 березня 1837 року ідеєю викупу Шевченка з кріпацтва Аполлон Мокрицький, художник з Пирятинщини, захопив знаменитого художника Карла Брюллова. Той особисто звернувся до Тарасового пана, але безрезультатно: за викупну той загнув велику ціну — 2500 карбованців.

Вирішили розіграти лотерею. До неї ввійшли Брюллов, Венеціанов, Жуковський, Григорович, граф Вільгорський. Брюллов приступив до написання портрета В. А. Жуковського, щоб його потім розіграти.

Шевченко вірив у близьке визволення, його підтримував Гребінка, який став для Тараса просто Євгеном. Ця віра кликала до пера. З-під нього народжувалися нові рядки, які перекоували друзів, що Шевченко справді, як його назвав Карл Брюллов, «алмаз в кожусі».

«То не вітер, то не буйний,
Що дуба ламає;
То не лихо, то не тяжке,
Що мати вмирає;
Не сироти малі діти,
Що неньку сховали;
Ім зосталась добра слава,
Могила зосталась.
Засміються злії люди
Малій сиротині;
Вилле сльози на могилу —
Серденько спочине...».

Уривок з поеми «Катерина», який Тарас прочитав на одній з Гребінчиних серед, примусив присутніх зрозуміти, що перед ними талант могутній і самотній і не виручити його вони просто не мають права.

Розігруючи лотерею, друзі Шевченка дуже сподівалися, що портрет В. А. Жуковського викупить царська родина. Але ті запропонували дуже мало. Довелось «пустити шапку по колу». 22 квітня 1838 року Тарас Шев-

ченко одержав волю. І першим, до кого иннувся з дорогою відпускою, був і Гребінка.

Про перші роки перебування Тараса Шевченка в Петербурзі відомостей мало, однак є всі підстави вважати, що Є. П. Гребінка не обмежив своєї допомоги майбутньому Кобзареві лише в організації його викупу з кріпацтва. У своєму альманасі «Ластівка» Гребінка віддрукував Шевченкові «Причинну», уривок з «Гайдамаків» і ін. Саме Гребінка був біля коліски видання першого «Кобзаря». Документально підтверджено, що 7 березня 1840 року саме Гребінка подав рукопис «Кобзаря» до цензури. Цензурував його близький знайомий Євгена Павловича П. Корсаков, що теж засвідчує про зусилля Гребінки.

Тарас Григорович, вже набувши популярності, слави, не забув Євгена. В 1837 році він присвятив йому вірш «Перебендя».

У 1843 році Євген Павлович разом з Шевченком побував на Україні. Тих травневих днів обидва довго не забували, провели їх в Убежищі і Свіччиній Слободі, в Мойсівці. Саме тоді Шевченка звела доля з Ганною Закревською — його Анною Керн.

До кінця днів своїх шанував Тараса Євген Гребінка. Він брав епіграфами до своїх творів шевченківські рядки, брав їх навіть тоді, коли Шевченка було заслано, коли бага-

то хто з боязні за себе відчурався від Кобзаря.

Однак у шевченкознавстві побутує й інше. Спостережено, що у стосунках між Гребінкою і Шевченком, починаючи десь з 1843 року, настало відчуження. Дехто, підтверджуючи це, згадує, що в 1847 році було знято посвяту «Перебенді», що Шевченко, згадуючи своїх попередників, не згадує Є. П. Гребінку. Немає про Гребінку жодного слова в його щоденнику, листах. Неможливо й стверджувати, що було листування між ними, бо не збереглося жодного листа. Лише в повісті «Влизнець» є такі слова: «Шел затишної дождь или, как называл его покойный Гребенка, с ехидный, сиречь мелкий и продолжительный».

Однак однозначно стверджувати, що Гребінка і Шевченко відчужилися один одного, не можна. Посвяту Т. Г. Шевченко, наприклад, зняв не лише з «Перебенді», у наступних виданнях він зняв їх усі. Можливо, колись знайдеться хоч де-що, збережене часом, що засвідчить про дружбу щиріх цих двох видатних сучасників.

І все ж факту охолодження у відносинах Шевченка та Гребінки протиставити нічого. Воно настало після поїздки на Україну в 1843 році. Тарас Шевченко якраз на той час пізнав справжню ціну поміщицького лицемірства, українофільствующого панства. А Гребінка ще був тоді серед тих, хто ідеалізував життя на Україні. Не можна заперечувати, що на цьому ґрунті не виникла тоді гостра розмова. І все ж, не відкидаючи цього, ми стверджуємо, що Євген Павлович зробив для Т. Г. Шевченка дуже багато і як для людини, і як для генія. А отже, для всіх нас.

М. ЗІНЧЕНКО,
голова правління районної організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури.